

NÄR VI FÅR ORDET

Maja Bergqvist (red.)
Cecilia Lindskog (foto)

Lindskog & Förlag
www.lindskogforlag.se
Stockholm 2019

© Redaktör: Maja Bergqvist 2019
© Fotograf: Cecilia Lindskog 2019
© Förord: Soraya Post 2019
Grafisk form: Cecilia Lindskog

Första upplagan, första tryckningen
Tryckt i Riga 2019

ISBN 978-91-85311-76-7

The hardest path to walk, is the one we are not meant for.

Izabela Tiberiade

Utöver alla som är med eller omnämns i boken vill vi
uppmärksamma och tacka

Birgitta Ryding
Cosmin Catalin
Djura Ivanov
Florin Leu
Hjälp Tiggare i Lund
Jan Persson
Janina Gagi
Lovisa Rosengren
Maria Kratz-Larsson
Rebecca Gustafsson
Stadsmissionen Skåne i Malmö
Vladimir & Bodil Liheravschi

Tack till alla som har delat med sig av sina minnen, sorger och glädjeämnen, vilket har blivit denna bok. Tack för er givmildhet, ert mod och er öppenhet. Den här boken är till er, från er. Tack också till Izabela Tiberiade. Utan din hjälp och ditt engagemang hade den här boken inte blivit till. Du är en förebild för många. Tack även till alla som stöttat oss under resans gång, kommit med värdefulla tips och hjälpt oss med kontakter. Slutligen, tack till familjer och vänner för ert stöd och er uppmuntran.

Överskottet från försäljningen av *När vi får ordet* går till välgörenhetsorganisationen Coloboratie Lund-Maxenu som bedriver läxhjälp i byn Maxenu i Rumänien.

Maja & Cecilia

Förord

Vi har alla stött på romer i utsatthet. Inte sällan sitter de utanför vår lokala matbutik, med eller utan mugg framför sig. Kanske har vi någon gång växlat några ord med dem, medan vi andra gånger bara skyndat förbi. Om vi skänker pengar eller ej beror kanske på om vi har kontanter på oss eller inte, eller så har vi helt enkelt bestämt oss för att inte ge några pengar, att vi inte tror att det är en väg ut ur fattigdom. Eller så är du en av dem som allt som ofta skänker en slant, eftersom du vet att de har de svårt, och du själv ser dig som privilegierad. Kanske du skänker pengar på annat sätt, men inte direkt till dem som tigger. Oavsett vilket – vi har alla sett romer i utsatthet, i alla fall på ytan.

När vi får ordet handlar om att försöka se människan bakom ytan, bortom fasaden. Tanken med boken är att visa att den som tigger är en person med tankar, känslor, drömmar och åsikter, precis som alla vi andra. Det är ingen bok som handlar om romernas utsatthet eller utanförskap. Det är en bok som handlar om de saker i livet som förenar oss människor – familj, kärlek, drömmar, barndomsminnen, glädje och sorg.

När vi får ordet har inget politiskt budskap och gör heller inte anspråk på att analysera eller ge några svar. Budskapet med boken är att sätta fokus på och lyfta fram mellanmänniska berättelser som gör att vi kan spegla oss i varandra, oavsett etnicitet och ursprung. Genom igenkänning av det som är universellt och gemensamt för de flesta av oss, hoppas och tror vi att man kan minska stigmatiseringen av romer.

Idén till boken fick vi genom att vi själva saknade en bok där romer inte beskrivs utifrån sin utsatthet och sitt utanförskap. Vi saknade också en bok som inte exotifierade romer.

För att boken skulle kunna komma till stånd har vi vandrat många timmar längs Lunds och Malmös gator och torg. Vi fick tolkningshjälp på romani och rumänska av Izabela Tiberiade, som är född och uppvuxen i Rumänien, så att vi kunde förklara bokens syfte för EU-migranterna. Långt ifrån alla vi frågat har velat bli intervjuade av olika skäl. Det blev till slut tjugoen intervjuer, eller rättare sagt samtal, och det är dessa samtal tillsammans med fotografierna på de intervjuade som utgör själva boken.

Det här är inte berättelser om storslagna dåd eller fabulösa händelser, och det är just det som gör berättelserna så speciella. Vi ville helt enkelt höra vad dessa människor som lever och verkar mitt ibland oss har att berätta. Vi tyckte det var deras tur att få ordet.

Maja Bergqvist & Cecilia Lindskog

Min dröm är att romer ska få leva i frihet

När jag var liten och växte upp i Göteborg var vårt hem ett öppet hem. Vi hade ofta vänner och bekanta hemma, men även okända människor kom på besök. Det var alltid dukat på bordet och kylskåpet var fyllt med mat.

Jag hade en bra barndom, men jag kände mig många gånger annorlunda, då jag och min familj ofta blev diskriminerade. Min mamma blev till exempel tvångssteriliserad på grund av sin etnicitet och tvingades till abort när hon var gravid med sitt tredje barn. Det präglade hela min uppväxt: Känslan av att man inte var något värd. Att man var kriminell. Att man var smutsig. Att man var dum. Att man hela tiden blev påmind om att man var annorlunda. Att man ständigt var utsatt för fördomar.

När jag var sju år och skulle börja skolan i Göteborg bestämde skolledningen, utan att motivera varför, att jag skulle genomgå en lämplighetsundersökning hos en psykolog. Att jag till skillnad från många andra barn i samma ålder redan kunde läsa, skriva och räkna tog de ingen hänsyn till. Jag varken förstod eller tänkte så mycket på det då, men i efterhand har jag funderat mycket kring det.

Jag gjorde alla testerna hos psykologen, och jag minns att jag blev glad att det gick så bra på testerna att psykologen sa att jag kunde börja skolan. Jag var duktig i skolan och kunde så småningom gå min egen väg i livet. Ju bekvämare jag blev med mina rättigheter, desto lättare blev det för mig att släppa min negativa självbild som jag burit med mig sedan barndomen. Jag började ta plats – från att vara aktivist till att bli politiker. Sedan dess har jag arbetat och kämpat mot diskriminering av romer och andra utsatta grupper i samhället, både i Sverige och i Europaparlamentet.

Min dröm är att romer ska få leva i frihet. Att de ska få åtnjuta mänskliga rättigheter och kunna nå sin fulla potential, precis som andra människor. Att romska barn inte ska behöva se sina föräldrar bli illa behandlade, utan att de ska få vara stolta över sitt ursprung. Det är min dröm, att alla människor ska behandlas som första klassens medborgare. Och jag vill att detta inte bara ska existera på pappret, utan i verkligheten. För alla människor.

Jag vill avsluta den här texten med tre sanningar som jag har burit med mig genom livet:

Det finns bara en ras – människan.

Det finns bara en religion – kärleken.

Det finns bara en värld – eller ingen värld alls.

Jag tror verkligen det är möjligt att bygga en framtid där ingen människa blir diskriminerad, och jag är övertygad om att boken du håller i din hand är en bok i den riktningen. Det är dags att börja bygga broar mellan människor.

Trevlig läsning,

Soraya Post

Jag älskar att simma i havet

Kärlek behöver inte bara uppstå mellan människor. Maradona var sexton år när han såg havet för första gången. Det uppstod sann kärlek direkt. Han återvänder till havet varje sommar och har gjort så de senaste tio åren.

Jag fick ett sommarjobb på en restaurang precis vid strandkanten. Visst hade jag sett havet på bild och på tv, men det är inte alls samma sak som att se det i verkligheten. Vinden mot min kind, doften av hav och synen av oändligt mycket vatten fram till horisonten – Jag kan knappt hitta ord för den känslan!

Jag älskar att simma i havet. Jag lärde mig simma första sommaren jag bodde vid havet genom att titta på hur andra gjorde. Alla hade sin egen simstil. Först doppade jag bara fötterna, men jag blev modigare för varje dag. Jag kämpade verkligen med simträningen, och nu har jag blivit bra på att simma.

Min kärlek till havet gör att jag älskar allt vatten. Men det är bara på sommaren jag bor vid havet. I Buzău där jag annars bor finns det en simbassäng med ett litet hopptorn. Det är något speciellt med just det badet. Det är alltid lika roligt att komma dit, och jag och mina kompisar brukar utmana varandra. Jag kan göra två snygga volter från femmeterstrampolinen. Gör jag fler blir de inte bra.

Min chef på strandrestaurangen är som en far för mig. Han litar på mig, och jag litar på honom. Många hade nog tröttnat på att göra samma sak dag ut och dag in varje sommar i tio års tid, men inte jag. Det första jag gör på morgonen är att öppna fönstret i mitt lilla hus för att släppa in ljudet och doften från havet. Jag älskar att komma dit. Utsikten är fantastisk.

Mina vänner och jag badar i havet så tidigt som möjligt under badsäsongen, även om det är kyligt i vattnet. Sedan gör vi upp en eld på stranden och spelar "snurra flaskan".

En sommar bodde jag i huset vid stranden med min flickvän. Numera är hon min fru. Den sommaren blev vår son till.

Maradona

Bröllopsdagen är den finaste dagen i mitt liv

Elena letar fram ett minne som ligger henne varmt om hjärtat. För trettiosju år sedan träffade hon sin blivande man, och det uppstod tycke direkt.

Min morbror bodde på landet, knappt fyra mil från min hemstad. En gång när jag besökte honom hörde jag att någon spelade dragospel på tomten intill. Först trodde jag det var en känd musiker, eftersom han spelade så bra. Jag ställde mig nära tomten och lyssnade. När han fick syn på mig spelade han ännu högre.

Efter ett tag presenterade vi oss för varandra, och han berättade att han hette Ion. Jag tyckte han verkade trevlig, och jag tror att han tyckte samma sak om mig. Hans leende var fyllt med självförtroende, precis som om han redan visste att det skulle bli vi två. Han var mycket speciell, men på ett bra sätt. Jag gillade honom verkligen.

Efter det hälsade Ion på mig varje vecka i min hemstad där jag bodde med mina föräldrar och syskon. Vi lärde känna varandra väl innan vi efter något år förlovade oss och flyttade ihop. Efter ytterligare två år gifte vi oss.

Både min och Ions familj stod för bröllopet, och det kom runt hundra gäster till vår fest. Jag var klädd i en stor vit brudklänning och hade en glänsande krona i håret, precis som en prinsessa. Min man hade svart kostym, vit skjorta och fluga. Bröllopsdagen är den finaste dagen i mitt liv. Jag var väldigt rörd och känslsam hela den dagen. Jag tror att det är många flickors dröm att få gifta sig så.

I dag har Ion och jag tre vuxna barn tillsammans, och de i sin tur har fått egna barn. Totalt har vi fem barnbarn. Min man står för en del av familjens försörjning genom att spela dragospel på andras bröllop. Han är verkligen mån om att ta ansvar. Jag föll för Ion för att han var en bra man, och det är han fortfarande.

Elena

Jag känner fortfarande min mammas närvaro

*Olimpias mamma dog för drygt tre år sedan efter att hastigt ha insjuknat i en njursjukdom.
Hon minns sin mamma med värme och saknad.*

Min mamma hette Angelica, och hon bodde hos en av mina systrar. När mamma blev sjuk ringde min syster mig och resten av familjen och bad oss komma hem till henne.

Det var så dumt, jag och mamma hade inte pratat med varandra på en och en halv månad. Vi hade blivit osams över en struntsak. Men när jag väl träffade henne igen var allt gammalt groll borta. Det var faktiskt bara den gången jag och mamma hade en konflikt. Så här i efterhand kommer jag inte ens ihåg vad vi bråkade om.

Mammas sjukdomstillstånd blev bara värre och värre. Det gick så långt att hon tappade känslan i benen och kunde inte röra sig från midjan och neråt. Till slut tvingades vi åka in till sjukhuset där hon blev inlagd.

Det skedde vid påsk, vilket gjorde att många i vår familj firade påskan på sjukhuset för att kunna vara med mamma.

Tredje dagen efter det att mamma blivit inlagd lämnade jag sjukhuset för att titta till mitt hus. Men det dröjde inte länge förrän min syster ringde mig och sa att mammas tillstånd hade förvärrats, att hon var döende. När jag kom tillbaka till sjukhuset var det för sent. Mamma hade redan somnat in. Även om jag inte var där när mamma dog kändes det ändå bra, då vi hade hunnit reda ut allt. Hon var så mån om att jag skulle ta hand om mig. Det var det sista vi pratade om.

Om mamma fortfarande varit vid liv är jag övertygad om att vi hade varit allra bästa vänner och att vi hade kunnat prata om allt. Hon älskade mig och mina syskon, och hon stöttade oss i allt. Hon var också uppmuntrande och kärleksfull mot sina barnbarn, mina barn. Dessutom var hon duktig på att göra affärer. Hon var en riktig entreprenör.

Mamma ligger begravd på en kyrkogård i byn där jag bor. Jag besöker hennes grav två gånger om året, vid påsk och Sankta Parascheva. Då går alla i byn till kyrkogården för att ställa ljus på sina anhörigas gravar. Det är en fin tradition.

Jag känner fortfarande min mammas närvaro. Det är precis som om hon aldrig riktigt lämnade oss. Hon är fortfarande här.

Olimpia